

A HOLISTIC, RESTORATIVE, AND
GENDERED APPROACH TO GUIDE
RETURNEES TO THEIR HOME COUNTRY

RE

GUIDE

 Rapport: Het in kaart brengen van barrières en mogelijkheden
voor re-integratie in gevangenissen

Iman Lechkar & Brunilda Pali

RE

Rapport: Het in kaart brengen van barrières en mogelijkheden voor re-integratie in gevangenissen

◆ Doel:

- ◆ In kaart brengen van belangrijkste barrières en mogelijkheden
- ◆ Basis voor re-integratie-interventies
- ◆ Samenwerking met LEA en terugkeerders
- ◆ Basis leggen voor een holistische benadering van re-integratie
- ◆ Omwille van overbevolking en overbevraging werd focus gelegd op acties buiten gevangenismuren en in afstemming met andere WPs

Rapport: Het in kaart brengen van barrières en mogelijkheden voor re-integratie in gevangenissen

- ◆ Methodologie:
- ◆ 16 kwalitatieve interviews met gevangenisdirecteurs, professionals en terugkeerders
- ◆ Focusgroep met justitieassistenten
- ◆ Desk research van beleidsdocumenten en literatuur
- ◆ Onderzoek is exploratief en context specifiek (geen veralgemeningen maar heel casusspecifiek en gebaseerd op specifieke periode van veldwerk 2021-2024, minstens 5 jaar na aanslagen in Brussel)

Barrières voor re-integratie in gevangenissen

- ◆ **D-Rad:Ex-afdelingen**
- ◆ Opgericht in **2016** na aanslagen Parijs & Brussel
- ◆ Speciale eenheden in **Ittre** en **Hasselt**
- ◆ **Sinds 2020**: terug naar spreidingsbeleid → verspreiding over gevangenissen
- ◆ Afdelingen formeel niet afgeschaft maar nauwelijks nog gebruikt

Barrières voor re-integratie in gevangenissen

- ◆ **Counterproductieve veiligheidsregimes**
- ◆ Speciale regimes → belemmerden deradicalisering & re-integratie
- ◆ Kenmerken: isolatie, geen werk, geen gemeenschappelijke activiteiten, beperkt bezoek
- ◆ Effect: spanningen ↑ stigma ↑
- ◆ Quote – gevangenisdirecteur:
“Het eerste doel was opsluiting en isolatie. Dit waren zeer zware regimes, en gedetineerden konden niet deelnemen aan gemeenschappelijke activiteiten. Ze hadden één uur per dag de mogelijkheid om individueel te wandelen, en ze mochten niet werken of deelnemen aan andere gevangenisactiviteiten. Bezoekrechten waren sterk beperkt en vonden plaats achter glas. onmogelijk om aan deradicalisering te werken... je geeft hen de boodschap dat ze gevaarlijk zijn.”
- ◆ Quote – terugkeerder: *“Eerst heb ik een speciale regime gekregen. Dat werd iedere week opnieuw uitgebreid, maar dat was uiteindelijk twee weken. Ik ben twee weken in het speciale regime waar ik geen contact met mensen enzo mag hebben*

Barrières voor re-integratie in gevangenissen

- ◆ **Rol van PSD**
- ◆ Belangrijk voor **begeleiding & risicotaxatie**
- ◆ Kan steun bieden bij **re-integratie**
- ◆ Heeft toegang tot cruciale **informatie & opvolging MAAR**
- ◆ Werkt vaak **bureaucratisch & traag**
- ◆ Focus op **controle** i.p.v. ondersteuning
- ◆ **Gebrek aan transparantie** → onbegrip & frustratie
- ◆ Wordt ervaren als **hindernis voor re-integratie**
- ◆ Quote: “Ik ben al door de staatsveiligheid jaren gescreend. De rechter heeft geoordeeld, waarom moet deze stap dan nog gebeuren?” Ik krijg een vragenbundel, dat gaat zelfs vanaf uw nul jaar, uw levensloop: uw mama, uw papa, jeugdinstellingen... op welke leeftijd ben je ontmaagd...”
- ◆ Quote terugkeerder: “Ze willen zo precies de kop indrukken in plaats van: help ons terug naar buiten”

Barrières voor re-integratie in gevangenissen

- ◆ **Overbelasting door te veel actoren:** sommige returnees hadden tot 12 verschillende diensten rond zich, wat hen het gevoel gaf “proefkonijnen” te zijn
- ◆ Quote terugkeerder: Wij zijn proefkonijn en iedereen komt maar bij ons spreken om studies te maken, om dit te doen, om dat te doen en wij worden gebruikt.
- ◆ **Politieke druk & onzekere regelgeving: wisselend beleid (bv. CelEX, speciale regimes, wijzigingen in vrijlatingsvoorwaarden) creëert onzekerheid**
- ◆ Quote directeur: “toen één terugkeerster minder dan drie jaar kreeg, kwam ze eigenlijk meteen in aanmerking voor (voorwaardelijke) invrijheidstelling. Politiek heeft dat veel commotie veroorzaakt, en de regels zijn heel snel aangepast. Haar vrijlating werd uitgesteld tot er een nieuw kader was”
- ◆ Quote directeur: “Uiteindelijk is er dan een nieuwe directeur-generaal gekomen en die heeft snel die omslag gemaakt. Dat toont hoe wisselend en politiek gestuurd dit beleid is.”

Barrières voor re-integratie in gevangenissen

A HOLISTIC, RESTORATIVE, AND
GENDERED APPROACH TO GUIDE
RETURNEES TO THEIR HOME COUNTRY

- ◆ Stigmatisering & wantrouwen: zowel door personeel, veiligheidsdiensten als door medegevangenen, wat integratie bemoeilijkt (vb “terro-statuu” zichtbaar voor personeel en medegevangenen)
- ◆ Quote terugkeerder: “Er hing op mijn celdeur een groot label ‘terro’. Dat versterkte het stigma – iedereen wist meteen wie we waren en dat maakte integratie onmogelijk.”

Mogelijkheden voor re-integratie in gevangenissen

◆ Normalisatie en toegang tot werk en onderwijs:

◆ wanneer returnees toegang krijgen tot werk, onderwijs en gemeenschappelijke activiteiten, verloopt hun traject vaak 'vlekkeloos'

◆ Quote directeur: "Eens dat het strikte regime opgegeven wordt vanuit Brussel, dan zijn zij hier zoals de rest en verlopen zij hetzelfde traject. (...) Wij hebben met geen enkel van onze terro-dossiers problemen. Die doorlopen hier allemaal een vlekkeloos traject. Ze krijgen hier kansen, volgen les, werken. Dat loopt allemaal goed".

Mogelijkheden voor re-integratie in gevangenissen

- ◆ **Vertrouwensband met hulpverleners:** professionals die onbevooroordeeld, transparant en respectvol werken, slagen erin vertrouwen op te bouwen
- ◆ **Quote directeur:** “Dankzij een zeer goede imam en hulpverleners van de Vlaamse gemeenschap, die met veel geduld luisteren en zich respectvol opstellen, is er vertrouwen gegroeid. Dat persoonlijke contact, bijna een buddy-systeem, maakte dat mensen zich opnieuw konden openstellen”

Mogelijkheden voor re-integratie in gevangenissen

- ◆ **Verschillende directeurs benadrukken het belang van overlegfora en transversaal werk, zodat PSD, justitieassistenten, veiligheidsdiensten en directies niet langs elkaar werken maar afspraken coördineren.**
- ◆ **Quote directeur: “Voor ons is het belangrijk dat die mensen zo spoedig mogelijk kunnen terugkeren naar de maatschappij volgens de voorwaarden van de strafuitvoeringsrechtbank. Maar aan de andere kant heb je de veiligheidsdiensten die niet liever hebben dan dat ze lang genoeg binnenblijven. Dan zitten wij dus te trachten er een reclassering uit te bouwen, en andere diensten trachten dat onderuit te halen. Dat is dikwijls moeilijk.”**

Aanbevelingen

◆ Herstelgericht

- ◆ Focus op herstel van vertrouwen: met de samenleving, families en gemeenschappen.
- ◆ Inzetten op evidence-based & diverse teams
- ◆ Beleidskeuzes baseren op onderzoek i.p.v. paniek
- ◆ Multidisciplinaire teams: justitie, hulpverlening, academici, religieuze actoren
- ◆ Focus op dialoog & bemiddeling:
- ◆ Living labs & transversale fora: procureurs, advocaten, politici, academici, directeurs-generaal, gevangenisdirecteurs, veiligheidsdiensten
- ◆ Gesprekken & bemiddeling tussen: professionals, gedetineerden & slachtoffers, families, lokale gemeenschappen
- ◆ Focus op zinvolle activiteiten: onderwijs, werk en religieuze of culturele praktijken die helpen om opnieuw een plaats in de samenleving te vinden.

Aanbevelingen

- ◆ **Gendergevoelige aanpak**
- ◆ Erkenning van specifieke noden van vrouwen: bv. zorg voor kinderen, trauma's van oorlog en mishandeling, stigmatisering als "slechte moeder/vrouw".
- ◆ Ondersteuning in gezinshereniging: samenwerking met jeugdzorg en familiebegeleiding om transitie te vergemakkelijken.
- ◆ Traumasensitieve aanpak: aandacht voor geweld, rouw, en psychische noden die anders zijn dan bij mannen.
- ◆ Empowerment: vrouwen en mannen betrekken in beslissingen over hun traject, in plaats van louter object van risicotaxatie.
- ◆ Erken dat "gevaarlijkheidsdiscours" politiek gestuurd is, en niet altijd strookt met praktijkervaring in gevangenissen. Mannelijke returnees werden vaak gezien als potentiële bommen maar de praktijk toont dat de meesten eerder gebaat zijn bij kansen en begeleiding dan bij eindeloos wantrouwen.

◆ Duurzaam

- ◆ Continuïteit na vrijlating: zorg dat begeleiding niet stopt aan de gevangenisdeur → nauwe samenwerking met justitieassistenten, welzijnswerk, lokale netwerken, gemeenschappen, families.
- ◆ Kleine caseloads / buddy-werking: intensieve opvolging en persoonlijke band opbouwen
- ◆ Verankering in families, lokale gemeenschappen: samenwerken met scholen, werkvloeren, religieuze organisaties, sociale diensten.

◆ **Holistisch**

◆ **Transversaal samenwerken /belang van living labs**

◆ Huidige actoren: PSD, SPS, veiligheidsdiensten, CAPREV,..

◆ Uitbouwen met:

◆ Families → steun & re-integratie

◆ Academici → kennis & kritische reflectie

◆ Gemeenschappen → sociale inbedding

◆ Slachtoffers → herstelgericht

◆ Bruggen slaan tussen wetgevende (politici) , uitvoerende (administraties) en rechterlijke machten (advocaten, rechters, strafuitvoeringsrechtbank)

Doel: verschillende perspectieven in contact brengen, zodat beleid niet eenzijdig vanuit veiligheid of justitie wordt bepaald.

Conclusie

- ◆ Re-integratie is niet alleen een gevangeniszaak maar een proces dat meerdere actoren MOET samenbrengen
- ◆ Quote gevangenis directeur “Alleen door samenwerking met verschillende actoren kan je een coherent re-integratie traject uitbouwen”.

A HOLISTIC, RESTORATIVE, AND
GENDERED APPROACH TO GUIDE
REFUGEES TO THEIR HOME COUNTRY

BEDANKT!!

RE GUIDE

RE

RE

A HOLISTIC, RESTORATIVE, AND
GENDERED APPROACH TO GUIDE
RETURNEES TO THEIR HOME COUNTRY

GUIDE